

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРІВ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОЇ ЛАНКИ УПРАВЛІННЯ

Визначено актуальність проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності офіцерів органів управління у закладах вищої військової освіти. Проведено проблемний аналіз діяльності військових фахівців інформаційно-аналітичного забезпечення та виявлено необхідність здійснення ними інформаційно-аналітичної діяльності в процесі виконання професійних обов'язків. З'ясовано, що професійна діяльність офіцерів-аналітиків включає інформаційну й аналітичну складову, та обґрунтовано висновок, що зміст освітніх дисциплін повинен бути спрямований на розвиток інформаційно-аналітичної компетентності. Здійснений аналіз освітньо-професійної програми підготовки офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення інституту забезпечення військ (сил) та інформаційних технологій Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського дає змогу визначити шляхи розв'язання виявлених суперечностей щодо формування інформаційно-аналітичної компетентності офіцерів органів оперативно-тактичної ланки військового управління в закладах вищої військової освіти.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження, висвітлених у даній статті, полягає у визначенні поняття «інформаційно-аналітична компетентність офіцерів органів оперативно-тактичної ланки військового управління» та обґрунтуванні вимог щодо сформованості інформаційно-аналітичної компетентності цих офіцерів на посадах в органах військового управління оперативно-тактичної ланки.

Окреслення напрямів подальшого наукового пошуку в розв'язанні проблеми підвищення якості підготовки офіцерів органів військового управління уможливило доведення отриманих результатів у здійсненому дослідженні до конкретних методичних розробок навчальних програм, методичних рекомендацій з проведення занять теоретичного навчання і практичних вправ, тестів для контролю знань та вмінь слухачів.

Ключові слова: компетентність, інформаційно-аналітична компетентність, офіцер органу управління, інформаційно-аналітична діяльність.

Бойові дії, які ведуть Збройні сили України по відсічі збройної агресії Російської Федерації, зумовили те, що у сфері військової справи відбуваються масштабні зміни, які вимагають від органів військового управління наявності відповідних фахівців з новими видами компетентності, наприклад, інформаційно-аналітичними. Відповідно сфера військової освіти, повинна мати тісний взаємозв'язок з Силами оборони, бути збалансованою з потребами війська. У системі вітчизняної професійної військової освіти здійснюється підготовка військових фахівців для органів військового управління різного рівня і напрямку. Але характерною ознакою інформаційного простору України є наповнення його відомостями негативної спрямованості, безпідставними звинуваченнями, викривленою інформацією, зокрема щодо рішення командування та повсякденної діяльності у військових частинах (підрозділах) з метою ускладнення добору вихідних даних для прийняття оптимального рішення. При цьому, як свідчать результати досліджень, адекватно сприймати і реагувати на інформацію, яка циркулює в інформаційному просторі, можуть не всі, у т.ч. і керівники. Отже, на загальному фоні розвитку суспільно-політичної обстановки та нарощування здатностей Збройних сил України з відсічі зовнішній збройній агресії система підготовки військових фахівців потребує сучасних методологічних підходів, зокрема, контекстного, сучасних форм і способів організації під час підготовки та застосування військ (сил) відповідно до наявних викликів і загроз. Очевидно, що розв'язання цієї проблеми потребує активізації наукових досліджень у сфері професійної підготовки офіцерів, зокрема розвиток у них інформаційно-аналітичної компетентності на етапі оперативно-тактичної підготовки.

Останніми роками з'явилася низка праць вітчизняних і зарубіжних учених (Н. Величко, О. Гайдамак, Р. Красовський, О. Назначило, В. Омельченко, Л. Петренко, Н. Ришова, І. Савченко, В. Свистун, В. Фомін, В. Ягупов та ін.), у яких висвітлені результати формування і розвитку інформаційно-аналітичної компетентності різних фахівців. У колективній монографії українських авторів розкрито розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників [1-3].

Інформаційно-аналітичне забезпечення органів державної виконавчої влади, роль інформації у процесі прийняття державно-управлінських рішень є предметом досліджень Р. Ковалю [4], С. Телешуна [5], А. Дегтяря [6] та ін.

Проблемні питання, які стосуються процесу інформаційно-аналітичного забезпечення в інформаційному забезпеченні системи державного управління, розглядаються в роботах сучасних українських вчених В. Авер'янова [7], В. Бакуменка [8], Ю. Сурміна [9], С. Телешуна [10], А. Додонова [11], Д. Ланде [11] та ін.

Однак, проведені дослідження не розкривають проблемні питання розвитку інформаційно-аналітичної компетентності офіцерів органів військового управління на етапі оперативно-тактичної підготовки.

Мета статті – проаналізувати стан дослідженості проблеми розвитку інформаційно-аналітичної компетентності як складової військово-професійної компетентності офіцерів органів військового управління в закладах вищої військової освіти та визначити педагогічні аспекти її розвитку в системі післядипломної освіти.

Визначний український вчений С. Гончаренко у своїх дослідженнях наголошував, що професійна компетентність – це «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки діяльності, використовувати інформацію» [12, с. 149]. Вона нерозривно пов'язана зі здатністю орієнтуватися в інформаційному просторі. Сучасний світ характеризується зростанням обсягів інформації, тому висококваліфікований військовий фахівець, особливо оперативно-тактичної ланки управління, повинен мати сформовану культуру інформаційно-аналітичної діяльності, володіти здатностями швидкого пошуку інформації, умінням її аналізувати, приймати оптимальні рішення у звичайних і позаштатних ситуаціях.

Значна кількість учених у процесі дослідження проблеми професійної компетентності фахівців різних галузей прийшли до висновку, що інформаційно-аналітична компетентність є її складовою. Зокрема, А. Трофименко, вивчаючи питання розвитку інформаційно-аналітичної компетенції студентів у ВНЗ, звертає увагу на посилення ролі аналітичної складової професійної діяльності і зазначає, що здебільшого інформаційно-аналітична компетентність науковцями розглядається як складова професійної компетентності. До того ж, специфічність аналітичної складової інформаційної підготовки висвітлюється мінімально, а самі знання про формування та розвиток інформаційно-аналітичної компетентності у педагогічній теорії та практиці тільки починають складатися [13, с. 11-12].

За результатами дослідження структури і змісту професійної компетентності, наприклад, офіцерів інженерних військ, В. Омельченко дійшла висновку, що інформаційно-аналітична складова їхньої професійної діяльності є обов'язковим компонентом професійної компетентності військового фахівця. Під інформаційно-аналітичною компетентністю військового спеціаліста вона розуміє «готовність і здатність військового спеціаліста на основі мотивованого і обґрунтованого застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) здійснювати цілеспрямовану інформаційно-аналітичну діяльність, пов'язану з пошуком, якісно-змістовним аналізом, обробкою і перетворенням інформації» [14, с. 3].

До подібного висновку дійшла й О. Гайдамак, яка здійснила дослідження інформаційно-аналітичної компетентності магістра фізико-математичної освіти: «...інформаційно-аналітична компетентність є ключовою складовою професійної компетентності, оскільки, в силу фундаментальності понять «інформація» і «аналіз», на ній засновані інші компоненти професійної компетентності» [15, с. 32].

Вітчизняними і зарубіжними вченими доведено, що інформаційно-аналітична компетентність є ключовою. За класифікацією компетентностей, прийнятою в європейських країнах, зазначена компетентність віднесена до переліку загальних, тобто – це знання, розуміння, навички та здатності, якими студент оволодіває в рамках виконання певної програми навчання, але які мають універсальний характер. Вона представлена сукупністю окремих здатностей: до аналізу та синтезу; роботи з персональним комп'ютером; роботи з інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел).

Як ключова (універсальна) компетентність входить до складу професійної компетентності, адже професійна діяльність сучасного фахівця будь-якого напрямку нерозривно пов'язана з опрацюванням та аналізом інформації. Без здатності якісного опрацювання інформації працівник жодної галузі не може бути конкурентоспроможним на ринку праці.

Однак, зміст цієї інформації відрізняється своєю специфікою, котра відображає особливості змісту професії, виконуваних функцій, тобто професійної компетентності.

Отже, подальший науковий пошук необхідно спрямувати на з'ясування суті поняття професійної компетентності офіцерів органів оперативно-тактичної ланки управління. Сучасна система підготовки військових фахівців з інформаційно-аналітичного забезпечення ґрунтується на тому, що саме військова професія з усіма атрибутами – рівнем кваліфікації, знаннями, функціями, майстерністю надає необхідні знання, навички, вміння, здатності інформаційно-аналітичної діяльності.

Але кандидати на цю професію повинні мати певні природні здібності (здібність до лідерства) та практичні здатності (лідерство, здатність приймати раціональні рішення, будувати відносини з іншими фахівцями та їх мотивувати, успішно долати конфліктні ситуації та ін.). Таким чином, ефективність праці військових фахівців, а в даному разі – офіцерів з інформаційно-аналітичного забезпечення на оперативно-тактичній ланці управління визначається рівнем сформованості та розвиненості спеціальних знань, наявністю певних практичних інформаційно-аналітичних здатностей, набутим досвідом і майстерністю, використанням всього цього у конкретно окреслених інформаційно-аналітичних ситуаціях військово-професійного спрямування на військовій практиці, особливо в бойовій обстановці.

Інформаційно-аналітичне забезпечення – це процес створення оптимальних умов задля задоволення інформаційних потреб системи управління в Збройних силах України і реалізації посадових обов'язків командирами (начальниками) на основі формування та використання професійно та фахово орієнтованих інформаційних ресурсів.

Наведене вище дає підстави зробити висновок, що професійна діяльність офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення включає інформаційну й аналітичну складову, а, отже, зміст освітніх дисциплін повинен бути спрямованим на розвиток інформаційно-аналітичної компетентності.

Таким чином, інформаційно-аналітична компетентність офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення – це складова їхньої професійної компетентності, спрямована на пошук та опрацювання інформації,

роботу з інформаційними ресурсами та програмними засобами з метою створення оптимальних сприятливих умов для прийняття командирами (начальниками) оптимальних, а в ідеалі – ефективних управлінських рішень згідно зі посадовими компетенціями.

Водночас, практика підготовки офіцерів оперативно-тактичної ланки управління показує, що проблемі формування інформаційно-аналітичної компетентності приділяється недостатньо уваги. Про це свідчить аналіз освітніх програм Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Розвиток саме інформаційно-аналітичної компетентності не відображено в жодній з них, а з'являється лише на рівні змісту окремих занять. Хоча вивченню інформаційних технологій присвячено достатньо багато часу в різних дисциплінах. Більше того, в інституті забезпечення військ (сил) та інформаційних технологій в переліку дисциплін кафедри застосування інформаційних технологій та інформаційної безпеки за спеціалізацією «Інформаційно-аналітичне забезпечення органів військового управління» не передбачено занять, метою яких є, власне, формування у слухачів інформаційно-аналітичної компетентності.

Нині система вищої військової освіти має дати державі військового фахівця, здатного самостійно здобувати знання та застосовувати їх на практиці, готового до саморозвитку й самовдосконалення. А отже, заклади вищої військової освіти мають використовувати у своїй освітній діяльності такі форми та методи, які б дали змогу випускникам адаптуватися до сучасних вимог оперативно-тактичної ланки управління.

Очевидно, що процес професійного становлення офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення в закладах вищої освіти матиме позитивний ефект, якщо:

– в освітньому процесі повною мірою враховуватимуться вимоги щодо сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення;

– будуть розроблені та обґрунтовані педагогічні умови, створено модель та навчально-методичне забезпечення її формування (навчальні програми, методичні рекомендації з проведення занять теоретичного та практичного навчання, тести для контролю знань та умінь слухачів).

Висновки. Отже, проведений проблемний аналіз дав змогу виявити «вузькі місця» у системі підготовки офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-тактичної ланки управління і показав, що їхня робота більшою мірою пов'язана з інформаційно-аналітичною діяльністю, а тому потребує розвитку інформаційно-аналітичної компетентності в системі післядипломної освіти. У процесі дослідження доведено, що інформаційно-аналітична компетентність є важливою складовою професійної компетентності офіцерів органів військового управління.

Проте аналіз навчальних програм зі спеціалізації «Інформаційно-аналітичне забезпечення органів військового управління» показав, що занять, метою яких є саме розвиток здатностей інформаційно-аналітичної діяльності у слухачів, не передбачено.

Відтак, з'ясовано, що в навчальних програмах професійної підготовки офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення не приділяється окрема увага питанню розвитку інформаційно-аналітичної компетентності. Як наслідок, більшість слухачів не пов'язує роботу офіцера інформаційно-аналітичного забезпечення з суто інформаційно-аналітичною діяльністю, бо не розуміє її значення у професійній діяльності й, відповідно, є невідповідною до роботи у органах оперативно-тактичної ланки управління. А отже, передкладами вищої військової освіти гостро постає питання удосконалення системи професійної підготовки фахівців інформаційно-аналітичного забезпечення оперативного тактичного рівня. Як передумову підвищення їхнього фахового рівня, варто запровадити методики формування в них інформаційно-аналітичної компетентності.

Перспективи подальших досліджень щодо розвитку інформаційно-аналітичної компетентності офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення органів військового управління оперативно-тактичної ланки можливі в детальному дослідженні структури та складових зазначеної компетентності.

Використана література:

1. Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ: теорія і практика. монографія / В. В. Ягупов, Н. О. Величко, І. В. Гириловська, А. Г. Гуралюк, Д. О. Закатнов, Л. А. Майборода, В. В. Паржницький, за. наук. ред. В. В. Ягупова. Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. 176 с. <http://lib.iitta.gov.ua/7932/>
2. Ягупов В. В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів: поняття, зміст і структура *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України* ; [редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.]. Київ : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2012. – № 3. – С. 75-81.
3. Ягупов В. В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів як суб'єктів управління *Професійна освіта: проблеми і перспективи* : [зб. наук. пр. / гол. ред. В. О. Радкевич] / ППО НАПН України ; РВНЗ «КПТУ». Київ ; Сімферополь : НІЦ КПТУ, 2012. № 3. С. 44-50.
4. Коваль Р. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. № 1 (13). С. 223-226.
5. Телешун С. О. та ін. *Політична аналітика в системі публічного управління*. Київ, 2008. С. 38-41.
6. Дегтяр А. О. Аналітично-організаційне забезпечення прийняття та реалізації державно-управлінських рішень : дис. ...д-ра наук з держ. управління : 25.00.02 / Донецький держ. ун-т управління. Донецьк, 2005.
7. Державне управління в Україні [Електронний ресурс]: навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Київ : Юрінком Інтер, 1998. 432 с. Режим доступу : <http://www.lawbook.by.ru/admin/averjanov/2-2.html> (дата звернення: 27.03.2019).
8. Державне управління: словник-довідник / за заг. ред. В. Д. Бакуменка, В. М. Князева. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
9. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. Том 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с.

10. Практичні аспекти інформаційно-аналітичної роботи: навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. С. О. Телешуна. Київ : Вид-во НАДУ, 2007.
11. Додонов А. Г., Ландэ Д. В., Путятин В. Г. Компьютерные сети и аналитические исследования. Киев : ИПРИ НАН Украины, 2014. 486 с.
12. Професійна освіта: Словник : навч. посібник / [уклад. С. У. Гончаренко та ін.; ред. Н. Г. Ничкало]. – Київ : Вища школа, 2000. С. 149.
13. Трофименко А. Е. Развитие информационно-аналитической компетенции студентов в вузе : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Челябинск, 2012. 25 с.
14. Омельченко В. И. Развитие информационно-аналитической компетентности будущего офицера-инженера в условиях смешанного обучения информатике : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Челябинск, 2011. 26 с.
15. Гайдамак Е. С. Развитие информационно-аналитической компетентности будущего магистра физико-математического образования (в условиях реализации магистерской программы 540204 «Информатика в образовании») : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02; Омский гос. пед. ун-т. Омск, 2006. 214 с.

References:

1. Yahupov V. V., Velychko N. O., Hyrylovska I. V., Huralyuk A. H., Zakatnov D. O., Mayboroda L. A., Parzhnytskyi V. V. (2014). Rozvytok informatsiyno-analitychnoyi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv PTNZ: teoriya i praktyka [Development of information and analytical competence of pedagogical staff of VET: theory and practice]. Kyiv : TOV "NVP Polihrafservis".
2. Yahupov V. V. (2012). Informatsiyno-analitychna kompetentnist kerivnykiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv: poniattia, zmist i struktura [Information and analytical competence of heads of vocational schools: concept, content and structure]. Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. – Kyiv : Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. № 3.
3. Yahupov V. V. (2012). Informatsiyno-analitychna kompetentnist kerivnykiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv yak subiektiv upravlinnia [Information and analytical competence of heads of vocational schools as subjects of management]. Profesiina osvita: problemy i perspektyvy. IPTO NAPN Ukrainy; RVNZ «KIPU». Kyiv ; Simferopol: NITS KIPU. № 3.
4. Koval R. A. (2006). Informatsiyno-analitychne zabezpechennia diialnosti orhaniv derzhavnoi vlady [Information and analytical support of the activity of public authorities]. Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia. Kharkov : Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr». № 1 (13).
5. Teleshun S. O. (2008). Politychna analytika v systemi publicnogo upravlinnia [Political analytics in the public administration system]. Kyiv, 2008. S. 38-41.
6. Diehtiar A. O. (2005). Analitychno-orhanizatsiine zabezpechennia pryiniattia ta realizatsii derzhavno-upravlinskykh rishen [Analytical and organizational support for the adoption and implementation of state-administrative decisions]. Donetskyy derzh. un-t upravlinnia. – Donetsk.
7. Averianova V. B. (1998). Derzhavne upravlinnia v Ukraini [Public administration in Ukraine]. Kyiv : Yurinkom Inter.
8. Bakumenko V. D., Kniaziev V. M. (2002). Derzhavne upravlinnia: slovnyk-dovidnyk [Public Administration: Dictionary-Directory]. Kyiv : Vyd-vo UADU.
9. Kovbasiuk Y. V., Surmin Yu. P., Nadolishnii P. I. (2011). Entsyklopediia derzhavnogo upravlinnia [Encyclopedia of Public Administration]. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. Kyiv : NADU.
10. Teleshuna S. O. (2007). Praktychni aspekty informatsiyno-analitychnoi roboty [Practical aspects of information-analytical work]. Kyiv : Vyd-vo NADU.
11. Dodonov A. H., Landé D. V., Putiatin V. H. (2014). Kompiuternyye seti i analiticheskie issledovaniia [Computer Networks and Analytical Research]. Kiev : YPRY NAN Ukrainy.
12. Honcharenko S. U., Nychkalo N. H. (2000). Profesiina osvita [Professional education]. Kyiv : Vyshcha shkola.
13. Trofimenko A. E. (2012). Razvitiie informatsionno-analiticheskoi kompetentsii studentov v vuze [Development of information and analytical competence of students at the university]. Cheliabinsk.
14. Omelchenko V. Y. (2011). Razvitiie informatsionno-analiticheskoi kompetentnosti budushcheho ofitsera-inzhenera v usloviakh smeshannogo obucheniia informatike [Development of information-analytical competence of the future officer-engineer in the conditions of mixed training in computer science]. Cheliabinsk.
15. Haidamak E. S. (2006). Razvitiie informatsionno-analiticheskoi kompetentnosti budushcheho mahistra fiziko-matematicheskoho obrazovaniia [Development of information and analytical competence of the future master of physical and mathematical education]. Omskii gos. ped. un-t. Omsk.

Bakumenko R. O. Informational and analytical competence development of operational-tactical level officers

The author investigates the formation problem relevance of the information and analytical competence of staff officers in higher military education institution. A problematic analysis of the activities of military specialists of information and analytical support was carried out, the necessity of carrying out information and analytical activity in the process of fulfilling their professional duties was revealed. It has been found that the professional activities of analyst officers include informational and analytical component, and it is substantiated the conclusion that the content of educational disciplines should be directed to the development of information and analytical competence. The analysis of educational and professional training program for officers of the information-analytical support of the Institute of Troops (Forces) Support and Information Technologies of Ivan Cherniakhovskyyi National Defense University of Ukraine allows to determine the ways of solving the identified contradictions regarding the formation of information-analytical competence of the operational-tactical staff officers in institutions of high military education.

The scientific originality of the results of the study, which are shown in this article, is to define the concept of "information and analytical competence of officers of operational and tactical units of military management" and substantiation of requirements for the formation of information and analytical competence of these officers in positions of military administration.

Demonstrating the directions of further scientific research in solving the problem of improving the quality of training of military management officers makes it possible to bring the results obtained in the conducted research to specific methodological curriculum development, methodological recommendations for conducting exercises and training, tests for students' knowledge and skills control.

Key words: *competence, information-analytical competence, authority officer, information-analytical activity.*